
ЗДОРОВ'Я ТА ЖИТТЯ ЛЮДИНИ – МОРАЛЬНИЙ ІМПЕРАТИВ СУЧАСНОСТІ

ОСОБИСТІСНЕ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВУЗІВ В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Борейко Н. Ю., Азаренкова Л. Л., Юшко О. В.

*Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”
Україна, м. Харків, 659950@ukr.net*

Анотація. У статті висвітлюється проблеми духовності особистості, визначаються її теоретичні засади, аналізуються ключові поняття «цінності», «педагогічні умови», «особисте вдосконалення» визначено позитивний вплив занять фізичною культурою та спортом на формування особистості, презентуються результати експериментальної роботи щодо розробки педагогічних умов формування у студентів особистісних цінностей на заняттях фізичним вихованням, визначені рівні та критерії сформованості особистісних цінностей.

Ключові слова: особистісні цінності, студенти, педагогічні умови, спорт, фізичне виховання.

Вступ. Аналізуючи сучасні вимоги роботодавців до випускників технічних ВУЗів можна визначити, що поряд з високими вимогами до професійних знань та умінь, сучасне виробництво висуває високі вимоги до особистісних якостей фахівця. Не дивлячись на високі темпи змін на ринку праці основні вимоги, згідно з якими роботодавці оцінюють молодих фахівців, залишаються досить сталими. Найважливішим критерієм відбору служить оцінка особистісних характеристик і потенціалу молодого співробітника. Це в черговий раз вказує на необхідність формувати при навчанні не тільки базу професійних знань, а й базу актуальних особистісних компетенцій, які потрібні на ринку праці. Це вказує на необхідність формувати актуальні особистісні якості та компетенції: відповідальність, ініціативність, активність, цілеспрямованість, працездатність, працьовитість, бажання розвиватися та інші. Як було визначено та підтверджено багатьма науковцями фізична культура має високий потенціал для розвитку особистості. Саме об'єднання зусиль професійного блоку навчання з гуманітарним (до якого належить фізичне виховання у вищій школі) дозволить закласти великий потенціал особистісного розвитку майбутнього професіоналу.

Однією з умов всебічного розвитку особистості є його фізична підготовленість, як результат фізичного виховання, заняття спортом. Формування особистості, яка поєднує в собі духовне багатство, моральну чистоту і фізичну досконалість, стало програмою виховання людей у сучасному суспільстві. Однак спорт виступає

не тільки як засіб покращення фізичного розвитку, зміцнення здоров'я, розвиток рухових якостей. В поєднанні з іншими засобами виховання спорт сприяє всебічному розвитку людини. Спорт впливає на моральні якості, розвиток, вольової та емоційної сфер людини, естетичних і етичних уявлень і потреб. Він впливає на формування характеру людини, тобто тих особливостей особистості, які відбиваються на вчинках і відносинах з іншими людьми та зовнішнім світом. Заняття спортом позитивно впливають на інтелектуальну сферу.

Фізкультурно-спортивна діяльність людини, має чимале духовне навантаження. Ще П'єр де Кубертен висловився про те, що головна сила і досягнення спорту в тому, що він є школою морального благородства та чистоти, фізичної витривалості та енергії. В спорті особливо чітко виражаються всі людські якості: характер, ставлення до справи, воля, совість, чесність. Це саме той вид діяльності, де особливо чітко перевіряються та формуються морально-вольові якості людини. Разом з тим потребують подальшого дослідження проблеми формування особистих якостей студентів під впливом занять фізичною культурою та спортом з урахуванням нових соціально-економічних умов та змін в оточуючому середовищі.

Необхідно зупинитися на одному з найважливіших завдань, яке повинне вирішуватися на заняттях із фізичного виховання і спорту, — над впливом цих занять на моральні риси студентів, оскільки фізична культура й спорт оперують значним обсягом засобів морально-етичного впливу на духовний світ людини. Зростає потреба піднести моральне виховання особистості на якісно новий рівень, значно посилити його результативність. Тому особливого значення набувають у наш час такі категорії морального виховання, як «моральні цінності», «моральна культура», «моральна потреба». Мораль — це система норм і принципів поведінки людей у ставленні один до одного та до суспільства. Через систему орієнтацій, норм, заборон, оцінок, ідеалів мораль регулює поведінку людей. Вона дає змогу встановити зв'язок учинку й усієї поведінки людини із загально-прийнятною системою цінностей.

Мета дослідження — проаналізувати взаємозв'язок між заняттями фізичною культурою й спортом та підвищенням рівня розвитку моральних рис та якостей майбутніх фахівців.

Результати дослідження та їх обговорення. Забезпечення розвитку особистості через заняття фізкультурно-спортивною діяльністю набуває великого соціального значення. При характеристиці особистості спортсмена варто, в першу чергу, мати на увазі зрілість його громадянської свідомості, стійкість характеру, високі моральні якості. Безумовно, сам змагальний характер спортивної боротьби часто створює «сприятливі» умови для прояву таких індивідуалістичних рис особистості, як прагнення до рекорду, до перемоги в змаганнях заради особистого успіху і пов'язаних з ним матеріальних благ. У таких спортсменів на першому місці постають індивідуальні інтереси, що нерідко пов'язано з прагненням досягти перемоги будь-якими, в тому числі неспортивними засобами. Це протиріччя є інколи джерелом внутрішніх конфліктних ситуацій, яке породжує боротьбу між суспільними та особистими мотивами спортивної діяльності.

Процес морального виховання студента на заняттях з фізичного виховання та спорту полягає в закономірному оволодінні ним відповідними знаннями в навчально-виховному процесі, умінні бачити моральну основу в змісті дисципліни й спортивних заходів, систематизувати ці знання та перетворити їх у переконання. Заняття фізичною культурою й спортом мають неоціненний вплив на людину, оскільки охоплюють не тільки її фізичну сферу, а й душевну та духовну, — тобто тіло, душу й дух.

За аналізом досліджень науковців-педагогів до методів виховання особистості належить загально відомі педагогічні методи; роз'яснення, бесіда, лекція, діалогове спілкування, метод прикладу, педагогічні вимоги, громадська думка, привчання, доручення, а також заохочення та покарання. Усі ці методи можливо широко використовувати на заняттях фізичного виховання. Основними засобами в системі є фізичні вправи. Формами є практичні заняття, змагання.

Обґрунтуванню і впровадженню педагогічних умов присвячено багато праць з проблем вищої освіти проте педагогічні умови формування особистості на заняттях фізичного виховання не були предметом дослідження і потребують наукового розгляду.

Системний аналіз психолого-педагогічної, філософської, методичної та літератури дає можливість розглядати категорію «умови» як складову будь-якого процесу. Лексичне значення поняття «умови» — обставини, де щось відбувається, робиться, твориться.

В педагогіці спеціальна визначають термін «педагогічні умови», як певну обставину, що впливає (позитивно або негативно) на формування педагогічної системи. Виходячи з цих визначень можна дійти висновку, що педагогічні умови як предмет педагогічного дослідження- це спеціально організовані в педагогічному процесі обставини, які полягають у відокремленні пріоритетів серед компонентів педагогічної системи, важливих для об'єкта досліджень. Зокрема нашому дослідженню — це чинники, що ефективно вплинуть на практичну організацію процесу формування духовно-моральних цінностей для студентів на заняттях фізичного виховання.

Для ефективної практичної реалізації процесу формування духовно-моральних цінностей у студентів на заняттях фізичного виховання було виокремлено декілька педагогічних умов:

1. Викладач особистим прикладом сприяє вихованню духовно-моральних цінностей.
2. На заняттях фізичного виховання викладач має включати до змісту компоненти, що сприяють формуванню мотивації та моральної свідомості.
3. Система формування духовно-моральних цінностей повинна включати різноманітні активні форми, інноваційні методи та засоби.
4. Організація заходів, які потребують застосування отриманих студентами знань та вмінь.
5. Створення педагогічно комфортного виховного середовища.

Усі ці умови були впровадженні у навчально-виховний процес на заняттях фізичного виховання НТУ «ХП».

Перша умова — вплив особистості педагога на особистість студента. При цьому викладач дотримується позиції рівноправності по відношенню до студентів

(взаємоповага). Для формування духовно-моральних цінностей найважливішим є поведінка викладача та його зовнішність. Власним прикладом він впливає на дотримання здорового способу життя, бажання займатись фізичними вправами, досягнення поставлених цілей особистістю та інше.

Перша умова — вплив особистості педагога на особистість студента. При цьому викладач дотримується позиції рівноправності по відношенню до студентів (взаємоповага). Для формування духовно-моральних цінностей найважливішим є поведінка викладача та його зовнішність. Власним прикладом він впливає на дотримання здорового способу життя, бажання займатись фізичними вправами, досягнення поставлених цілей особистістю та інше.

Друга умова, на заняттях фізичного виховання поряд із метою фізичного вдосконалення ставиться завдання сформуванню духовно-моральних цінностей (повага до себе та інших, впевненість в собі, довіра, цілеспрямованість та інше). Для вирішення цих завдань необхідно надавати знання та формувати навички їх прояву, тобто поряд з практичними заняттями додаються теоретичні та широко використовуються змагальні вправи. Для того аби знання стали навичками — були моральною свідомістю особистості, студенти повинні розуміти переваги дотримання цих знань та бажати їх виконувати. З цією метою на заняттях та після них студентів потрібно заохочувати (позитивне ставлення, довірливі стосунки, високе оцінювання, суспільна повага та інше) — створювати внутрішню мотивацію у студентів.

Третя умова, аналіз практичної організації фізичного виховання у вищій школі показав, що великий відсоток (95%) викладачів використовують в навчальному процесі лише практичні заняття та традиційні фізичні вправи. Для формування духовно-моральних цінностей у студентів необхідно впроваджувати нові активні форми — діалогове спілкування, диспути, бесіди на морально-етичні теми, приводити приклади з життя відомих, успішних, морально вдосконалених спортсменів, висувати моральні педагогічні вимоги, привчати бути відповідальними, ввічливими, поважними до інших, широко використовувати заохочення (відзнаки, грамоти, статті, премії) та покарання (низька оцінка, негативна думка), проводити консультації та багато змагальних заходів. Також важливо постійно поповнювати арсенал фізичних вправ із різних видів спорту. Наприклад, найкраще для формування командного духу, поваги до інших, толерантності, справедливості, чесності застосувати командні види спорту.

Четверта умова, для застосування отриманих морально-духовних знань необхідно студента залучати, як помічника, викладача, інструктора з фізичного виховання, суддю, діючого спортсмена.

П'ята умова, створення педагогічно комфортного виховного середовища передбачає індивідуальний підхід до кожного студента, гуманне взаємовідношення між викладачем та студентом, членами спортивної команди

Були визначені рівні та критерії сформованості духовно-моральних цінностей студентів: високий, середній, низький.

Під «високим рівнем» визначено такий рівень ставлення, розуміння та поведінки студента, коли знання глибокі, сформовані переконання вчинки свідомі, стійкі в будь-яких ситуаціях і відповідають прийнятим моральним нормам, виявляється воля, відповідальність, цілеспрямованість у подоланні труднощів, не потребує

сторонньої допомоги в прийнятті будь-яких рішень, відношення з іншими людьми доброзичливі.

Студенти «середнього рівня» мають поверхні знання, менш активні, особливо в ускладнених ситуаціях, відчують острах перед самостійним прийняттям рішення.

У понятті «низький рівень» ми визначено такий рівень ставлення, розуміння та поведінки студента, коли знання не глибокі (поверхні), сформовані переконання вчинки спонтанні, не активні, не відповідальні, проявляють байдужість, регулятори моральної поведінки у студента ще не сформовані.

Дослідження рівня сформованості духовно-моральних цінностей студентів НТУ «ХПІ» включала комплекс методик, які доповнювали одна одну, бесіди. Серед основних цінностей студенти виділяють: здоров'я батьків, співчуття і допомогу іншим людям, бути людиною і мати добре серце. Для більшості студентів має велике значення незалежність суджень, самостійності при вирішенні завдань духовно-морального характеру.

Оцінюючи рівень сформованості духовно-моральних цінностей у студентів різних курсів можна констатувати, що кількість студентів з високим рівнем сформованості духовно-моральних цінностей збільшується з кожним курсом.

Проведене дослідження не вичерпує всіх актуальних аспектів проблеми, яка була визначена. У перспективі необхідно звернути увагу на подальше вивчення питань щодо розробки методик виявлення досконалості розвитку особистості, використання фізичної культури в формуванні окремих особистісних якостей (відповідальності, самостійності та інших)

Висновки.

1. Проблема формування особистості на заняттях фізичного виховання є актуальною в Україні.
2. Досягаючи гармонії через фізичну культуру людина надає собі стійкість, надійність, впевненість, бере участь в суспільному житті та інше.
3. Педагогічні умови формування гармонійної особистості на заняттях фізичного виховання — це чинники, що ефективно вплинуть на практичну організацію процесу формування духовно-моральних цінностей для студентів на заняттях фізичного виховання.

Список джерел інформації.

1. Галевич В. Вплив фізичної культури та спорту на моральність студентів. - Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?..
2. Ольховнікова А.В., Куракіна О.М. Вплив фізичного виховання на формування особистості студентів / А.В. Ольховнікова, О.М. Куракіна. - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/25_DN_2008/Sport/28999.doc.htm
3. Лисяк В.М. Оцінка впливу фізичної культури та спорту на формування особистих якостей студентів. - Режим доступу: <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2010-08/10lvnfpq.pdf>
4. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч. 1 / Шиян Б. М. - Т.: Навч. кн. - Богдан, 2001. - 272 с. Размещено на Allbest.ru